

FLIP JE IN TIEL EN OMGEVING

BETUWEPAD (STREEKPAD 21), 2022-24: "WANDELEN IN DE FRUITTUIN VAN NEDERLAND"

INHOUD

Vooraf.....	2
Een streekpad??	2
Disclaimer	2
Etappe 0: Prequel Rondje Tiel, 20 oktober	2
Etappe 1 & 2: Tiel – Buren – Geldermalsen, 23 oktober.....	5
Etappe 3 & 4: Geldermalsen – Culemborg, 24 oktober	9
Etappe 5 & 6 Beusichem – Culemborg, 16 november	10
Etappe 7 & 8: Beusichem – Ommeren, 21 november	14
Etappe 9 & 10: Ommeren – Opheusden, 28 november	18
Etappe 11 & 12 Opheusden – Tiel, 29 november	24
Extra.....	28
Struinroute Eiland van Maurik, 13 juli 2023	28
Struinroute Beesd (Mariënwaardt), 15 juni 2021	32
Struinroute Heerewaarden – Tiel, 30 mei 2021.....	33
Struinroute Blauwe Kamer, 5 juni 2024	35
Bijlagen	39
De Route.....	39
Rondje Tiel.....	40
De Links	43

VOORAF

EEN STREEKPAD??

Het lopen van Lange Afstand Wandelingen is leuk, maar soms moet je wel een heel erg rot eind reizen voor je aan je route kan beginnen. Zeker in een drukke periode kan het lastig zijn om tussen wandelingen te overnachten en daarbij de reistijd gemiddeld acceptabel te krijgen. Dan kan je er voor kiezen andere wandelingen te maken. Klompenpaden zijn leuk, en een ommetje in een natuurgebied doen we ook graag. Maar toch heb ik ook graag iets waar je wat meer meters moet maken. Misschien een streekpad? De Elfstedentocht lijkt wel wat, maar Friesland is niet naast de deur en dan hebben we het nog niet over de Wadden....

En dan komt Wandelnet met een boekje met het Betuwepad, streekpad 21. Kan ik zo vanuit de luie stoel aan beginnen. Met Start en Finish bij Flipje's geboortestad.

Met tijdelijk een voordelige introductieprijs. En gratis verzending. En ook nog korting omdat ik donateur ben. Zoveel korting kan je niet laten liggen. En dus ga ik het Betuwepad lopen, tussen de bedrijven door.

DISCLAIMER

Het is al gezegd. Er is een gidsje over het Betuwepad vol met aanwijzingen en informatie. En met vier extra bonus wandelingen. Zinloos om daar een verhaal over te schrijven. Dat gebeurt toch. Minder accuraat maar met andere foto's en verhalen die niet betrouwbaar, maar hopelijk wel leuk, zijn. Dus mocht je je aangesproken voelen: één mailtje naar kooltiel.nl en we leggen uit waarom jouw waarheid bijna net zo betrekkelijk is als die van ons. Zelfs al houden we ons aan de AVG.

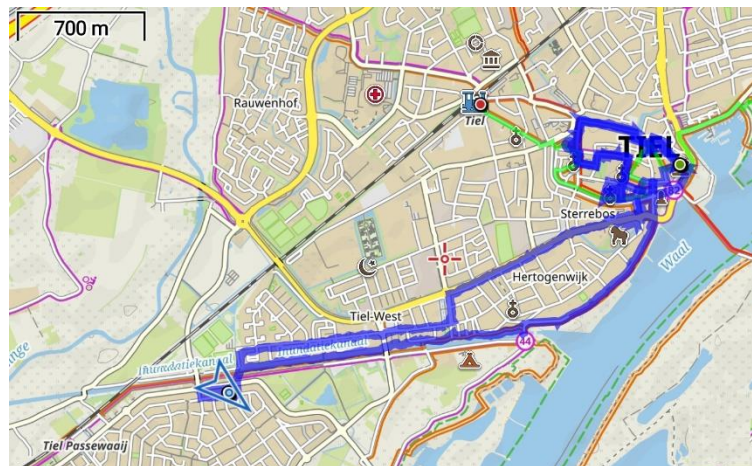
ETAPPE 0: PREQUEL RONDJE TIEL, 20 OKTOBER

Het lag al minstens drie jaar in de kast. Het rondje Tiel, gevonden in de [bibliotheek](#). Door omstandigheden moet ik op de geplande eerste dag van het Betuwepad oproepbaar zijn, en dus valt het besluit om maar te starten met het rondje door de stad.

Daar is een goede reden voor. De gids van het Betuwepad staat bol van de informatie over het

fruitgebied van Nederland, maar Tiel wordt vanaf het station zo snel mogelijk verlaten. En dat terwijl er meer dan genoeg te zien is in de stad.

Dat begint al direct als je vanuit de luie stoel de straat uitloopt. Je stuit dan op [complexnummer 532481](#), een rijksmonument uit 1880, lokaal beter bekend als het inundatiekanaal. Van daaruit is het een wandeling door de stad, langs het voormalige winkelcentrum het Kwadrant.

Of eigenlijk de grond waar het winkelcentrum heeft gestaan, want het centrum is inmiddels helemaal plat. En toegegeven, het even verderop gebouwde gloednieuwe winkelcentrum Westlede ziet er een stuk beter uit.

Niets van de tot nu toe genoemde werken heeft de rondwandeling van de stad gehaald. En daar blijft het niet bij.

Tiel heeft een heus dierenparkje dat door vrijwilligers wordt gerund. Dit ligt naast de oude rechtbank, de nummer 2 van de rondwandeling. Er tegenover staat de markante en historische villa Spoorenberg uit 1877

Naast de officiële startplaats van de wandeling, Zinder, is een mooie vlindertuin aangelegd die ook weer door vrijwilligers wordt bijgehouden. Dit alles zal je dus zelf moeten ontdekken.

Verder kan niet anders gezegd worden dan dat de wandeling overzichtelijk is en zeker met de GPX tamelijk eenvoudig te lopen.

Na zo lang in Tiel gewoond te hebben biedt de wandeling niet heel veel nieuws.

Koddig blijft het vogeleilandje in de gracht dat zo'n 100 jaar geleden door de VVV aan het

stadsbestuur werd geschonken om Tiel een toeristische attractie van betekenis te geven. Het zou aardig zijn om eens uit te zoeken hoeveel bezoekers van de stad het ding daadwerkelijk hebben opgemerkt. 😊

Maar zomers wil er wel eens een eend op zitten, en verder doet het niemand kwaad.

De stadstuinen rond het gemeentehuis zijn goeddeels afgesloten omdat er te veel rottigheid uitgehaald werd. Toch kan je er nog wel in, en met de hele oude bomen op het terrein is het een opmerkelijk park dat je eigenlijk niet zou mogen missen.

Dit alles leidt tot de vraag of er

dan helemaal niet nieuws meer te zien is voor iemand die er al lang woont. Het antwoord is "toch wel" al stelt het weinig voor.

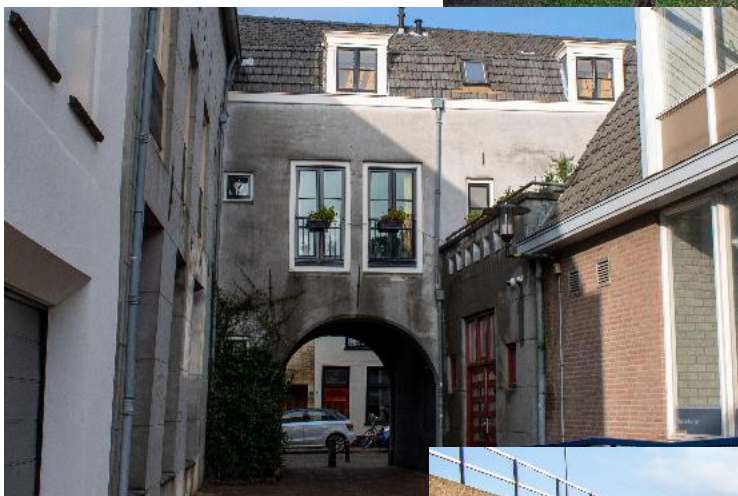
De Kloosterpoort is een restant van het in 1443 in Tiel gestichte

klooster.

Het is verder een onooglijk poortje, maar dus wel heel oud.

Verder is uitsluitend aan te raden om de wandeling met de omschrijving te maken, want het aantal historische gegevens dat wordt benoemd bij de 25 plekken

die wel zijn beschreven zijn talrijk en best leuk om eens door te lezen.

En zo doe je een paar uur over een paar kilometer voordat je het laatste stuk langs [complexnummer 532481](#) loopt, met nu het opmerkelijkste stuk: de sluisen met de Waal. Door deze sluisen en het kanaal worden Waal en Linge verbonden.

Het kost een paar kilometer voor je bij de start van de wandeling bent. Daar, aan de achterkant van het perron tref je de eerste route aanduidingen aan. In tegenstelling tot LAW zijn de streekpaden niet in wit/rood maar in geel/rood aangegeven. Nu maakt dat vandaag weinig uit, want op een laf bochtje meer of minder hier en daar is dit gewoon [etappe 11](#) van LAW6, het Groot Rivierenpad.

Het maakt de wandeling niet minder aardig. Wel is deze

route vreemd, omdat alles bekend is. We wandelen veel en de conclusie is dat alles, op een klein stukje door Tricht, eerder

is gelopen. Dat begint met de bocht vanuit

Tiel door buurtschap “de Veluwe” richting Zoelen. Daar laten ze je een rondje om de kerk lopen. Niet heel zinvol, want zelfs het hek om de kerk zit op slot. Daarna ga je het Zoelense bos met slot Soelen in. Mooi gebied, waar vrijwilligers van Staatsbosbeheer vandaag hard aan het werk zijn om het ook mooi te houden. Dat is oppassen geblazen, want de gedachte dat afgezaagde takken op wandelaars kunnen vallen komt niet bij ze op. Hier loop je ook langs het [Teisterbantpad](#).

In deze periode is het bos extra mooi met de vele paddenstoelen, waar een extra pagina aan gewijd is.

Verder is de herfst te merken aan de vogels. De ganzen vliegen luid snaterend rond in V vorm. Die zien er professioneel uit. En dan te bedenken dat het twee maanden terug nog een zootje was als de jonge ganzen probeerde mee te vliegen met de V van de hoofdmacht.

En ze zijn niet de enige die zich verzamelen. Ook de spreeuwen zwermen in grote groepen rond.

Na het bos loop je tussen de weilanden en boomgaarden door naar Kerk-Avezaath en van daar naar Erichem, parallel aan het [Errekomsepad](#). Ik dacht alle soorten fruitteelt in de regio wel gezien te

hebben, maar dat is niet zo. Dat er een wijngaard is was al bekend, maar een enorme frambozenkwekerij is nieuw.

Mogelijk was het nog niet eerder opgevallen, omdat zij veel minder aan de weg timmeren dan de wijngaard. Die belooft koffie en allerlei soorten drank en gebak. Zo halverwege de wandeling lijkt het een aardige stopplaats. En inderdaad, ze zijn open. Maar er is niemand in het gebouw. En om nu zelf een nespresso machine te gaan bedienen of met een doos wijn naar buiten te stappen gaat wat ver en dus gaan we zonder stop door richting Buren. De route wordt met twee verwarrende alternatieven aangegeven. Een gaat er waarschijnlijk door de wijngaard, de ander erlangs. De GPX kiest voor het laatste en dat volg ik maar, al lijkt het bij droog weer niet de leukste route.

Even buiten Buren staat een opmerkelijk industrieel gebouw. Het concept van omvallende dominostenen hebben we eerder gezien (in Tromsø) maar ook hier is het een aardig architectonisch standje, letterlijk en figuurlijk.

Enmaal in Buren is het echt tijd voor een pauze. Deze “oranje” stad is een oude vestingplaats. En wie iets weet van lange afstand wandelen weet dat bij dit soort plaatsen de stadsmuren worden gevolgd. De lunch was zo goed dat ik het zonder mopperen doe, al kennen we zo langzamerhand iedere steen. En ach, zo kom je nog eens langs een kanon.

Na de vesting rondgelopen te zijn kom je bij een poort en daarmee aan de rand van de plaats. Tussen de 13^e en 18^e eeuw begon het daar pas, want daar stond [kasteel](#)

Buren. Voor liefhebbers van kastelen moet helaas worden gezegd dat het bouw materiaal is recycled en gebruikt om huizen en muren van de plaats te repareren.

Maar het resterende park is aardig en vrijwilligers doen hun best om het op orde te houden. En er is nog een oud schilderijtje...

Van daar is het een kort stukje naar Tichelgaten, een natuurgebied van Staatsbosbeheer dat vooral in het voorjaar prachtig is met bloeiende orchideeën. Ook nu is het niet onaardig wandelen. Het wordt gevolgd door een slinger door de

weilanden terug richting Buren. Of ze echt een bijdrage leveren laat ik in het midden.

De koeien lijken de eenzame wandelaar in ieder geval een wonderbaarlijk verschijnsel te vinden.

Daarna gaat de route richting Buurmalsen. Hier moet je de Hoge Maatsteeg nemen. Het is het begin van een heel lang onverhard stuk. Vaak loopt

dat prettig, hier is dat minder omdat tractor de hele ondergrond heeft omgeploegd bij het uitdiepen van de sloten. Het wordt gelukkig wel gecompenseerd door de prachtigste herfstkleuren.

De route is nieuw en voortreffelijk aangegeven, op een plek na waar een paaltje is omgetrapt. Daar loop ik dan ook prompt verkeer een

perenboomgaard in. Mooie kleuren, dat wel, maar toch weer een stukje om.

Na veel gemodder (letterlijk en figuurlijk) bereik je in Tricht de bewoonde wereld weer. Van daar is het maar een heel klein stukje naar het station in Geldermalsen. Alles is al dicht tegen de tijd dat ik aankom, maar de eerste twee etappes zitten er op.

Eerder wandelingen in Noord-Holland leverde het nodige geschreeuw op omdat speed pedelecs rijders van mening zijn dat iedereen op grote afstand herkenbaar moet zijn. En ik moet toegeven dat ik geen blauw zwaailicht had. Nu kan je een mening hebben over verplichte verlichting van voetgangers, maar feit blijft dat de turbo e-bikes naar snel gaan en tot aanzienlijke schade kunnen leiden. En dus heb ik bij de ANWB en voor- en achterlicht voor mijn rugzak gehaald. Dat blijkt niet voor niets. Door een rekenfoutje sta ik voor zevenen naast het station in Geldermalsen en het is nog ernstig donker. De lampjes blijken goed te werken, alle verkeer wijkt zichtbaar voor me uit.

In het donker passeer ik Tricht, het begint pas te schemeren in de Mariënwaard. Dan pas is te zien dat je echt langs de Linge loopt. Maar rond een uur of acht is de omgeving goed te zien.

Tot die tijd weet je voornamelijk dat je in de natuur loopt door de vallende bladeren, de zoete geur van

rottend fruit en het kraken van de vele hazel- en walnoten waar je op trapt.

We kennen de Heerlijkheid Mariënwaerdt wel een beetje, en dit deel van de wandeling levert vooral herkenning op. Los van een enkel konijn en wat fazanten is er in de natuur nauwelijks iets bijzonders te zien.

Goed, het bord “Paarden Heerlijkheid” is goed voor een glimlach, maar verder stopt het met wat schapen en hier en daar een paar kippen.

De laatste lopen gewoon op de weg en zouden voor hun veiligheid ook lampjes moeten hebben.

Het pad tussen Mariënwaardt en Culemborg gaat langs de overs van sloten en door weilanden, waarbij een deel van

het [Leidschehoevenpad](#) wordt gevolgd. Dat is zeker een mooi pad, al eindigt het wat teleurstellend. Op enig moment is er de keuze tussen het nemen van veel schrikdraad en de wei delen met wat hengsten. De keuze valt op het laatste, maar alleen omdat dit de snelste weg naar de Leidsche Hoeve lijkt. Dat is is een zorginstelling met een leuk restaurant met uitstekende koffie en een gesloten deur. Teleurgesteld neem ik de bocht naar Culemborg met borden die wijzen naar Geldermalsen (4 km) en Culemborg (4 km). Het is wat teleurstellend dat er nu al een paar uur gewandeld is, maar dat de afstand tot het startpunt maar 4 kilometer is. Het tempo wordt wat opgeschroefd, en na een tijdje staat er een nieuw bord: Geldermalsen (7 km) en Culemborg (3 km).

Nu is een ding duidelijk, aangegeven afstanden bij wandelingen zijn op zijn best een grove indicatie. Dat geldt minder voor de wolkenlucht die zich aan het ontwikkelen is. Er komt duidelijk regen. En dus wordt het hoge tempo aangehouden met alleen hier en daar een stop om naar de paddestoelen te kijken. Als ik het peron in Culemborg

oploop blijkt dat we 4,5 km is afgelegd sinds het vorige richtingbord. Maar het gaat niet in de eerste plaats om de afstand, maar om het prettig wandelen, en dat weer gelukt.

ETAPPE 5 & 6 BEUSICHEM – CULEMBORG, 16 NOVEMBER

Vandaag worden de vrijheidsgraden van het LAW lopen maximaal benut. De tocht begint met de trein naar Culemborg en van daar met de bus naar Beusichem. Daarna gaat het “tegen de route in” terug naar Culemborg.

In de ochtenschemering is het historische centrum van Beusichem nog steeds de moeite waard, al is het even zoeken om het steegje te vinden dat naar de start van de

route leidt. Daarna draai je al snel de weilanden in en loop je een stukje op met het [Engelroderpad](#). Later blijkt de hele wandeling een soort van “best of” te zijn vandaag. Je loopt bijna permanent samen met andere wandelingen. Niet dat dit veel helpt, er zijn eigenlijk alleen hondenuitlaters onderweg en de enkele serieuze wandelaar die ik vandaag tegen komt heeft een andere route en/of loopt het in een andere richting.

De route door Beusichem en de weilanden is niet heel soepel te volgen, want er wordt veel ge- en verbouwd en dat leidt tot bordjes die weg zijn en afgesloten stukken. Maar met een klein beetje doorzettingvermogen kom je een eind.

Na wat megalomane nieuwbouw kom je in het natuurgebied de Anekerwaard. Daar pak je maar een klein stukje van, en niet eens het mooiste.

Huis De Bol op Redichem is het meest opvallende oude gebouw in de buurt van de Beusichemse Dijk langs de Lek. Oorspronkelijk uit 1648 is het herhaaldelijk vervallen, gesloopt, herbouwd, weer vervallen en op de lijst van rijksmonumenten geplaatst.

Vandaar gaat het door de polder naar de Plantage in Culemborg. Het is een prachtig park met voliëres met voornamelijk kippenrassen, oude bomen, een vijver met fontein en een bankje opgedragen aan

notabel Dresselhuis, familie van Tielse actrice Mary. In het park ligt ook het kerkhof van Culemborg, waar ik recent aan het fotograferen ben geweest op verzoek van Kim Noordermeer. Maar alles overziend ziet het er hier vooral uit als een “Julianapark” voor kleindochter Alex.

Vorbij de Plantage is het nog maar een korte wandeling naar het centrum van Culemborg.

Het eerste “hoogtepunt” is het kasteel Culemborg dat grote gelijkenis vertoont met kasteel Buren in Buren, het Abcouder kasteel in Abcoude en kasteel Vredenburg in Utrecht. Het is plat gegooid. In dit geval in 1812.

Het oorspronkelijke kasteel stamde uit 1280 en werd in de eeuwen daarna sterk uitgebreid. Daarna zou het ongetwijfeld rijksmonument geworden zijn, als de Fransen het niet in 1672 hadden bezet. Fransen hebben weinig met cultureel erfgoed en staken het geheel in de fik toen ze vertrokken, net zoals bij kasteel Abcoude. En omdat de resten echt helemaal niets zeggen is er ook bij dit

verhaal een plaatje dat met de grootste zorgvuldigheid van internet is geleend.

Daarna wordt het een serieus stadsbezoek met een historische centrum met een molen, een stadspoort en het oude stadhuis.

Bij de wandeling tussen beiden kom je langs alle oude gevels en waterpompen. En de Hema met espresso en een saucijzenbroodje heb ik dan al gehad 😊

Wat verder opvalt is dat Culemborg dit streekpad op waarde weet te schatten. Niet alleen wapperen er vlaggen met het geel-rood van de streekpad bewegwijzing, maar op straat maakt de lokale boekhandel zelfs reclame voor het boekje voor deze mooie, zei het wat modderige tocht.

Na de tocht door het centrum wordt de wandeling wat complexer. Eerst is het doorlopen naar het station, het eindpunt van etappe 6. Daar eindigt ook de “vorige” etappe 5: rondje Culemborg. Daar is wel een probleem mee, want etappe 4: Beesd – Culemborg eindigt ergens in de polder, en die moest worden afgebroken door familieomstandigheden.

Dus eerst sjok ik langs het spoor naar het punt waar de vorige wandeling is gestopt en verdwijnt daar, volgens het routeplan, de polder in om vervolgens via een grote slinger weer terug te lopen naar het station. Daarbij passeer ik ergens de formele start van etappe 5. Om het geheel een beetje overzichtelijk te houden is dit kaartje toegevoegd.

Het deel door de polder is deels hetzelfde als het [Goilberdingerpad](#) en [Etappe 16](#) van het Waterliniepad. Mooie wandelingen, maar beiden heb ik al gehad. En ondanks dat het er in

de herfstkleuren anders uitziet sla ik deze keer het noordelijkste stukje

Voor het zover is kom je eerst door het natuurgebied Vretstrooi, een mooi weilandengebied waarbij je langs brede vaarten loopt. De paden leiden je om het industrieterrein Parijs richting de oprit naar de A2. Daarna is de zandput Culemborg aan de beurt. Deze plas is ontstaan door zandwinning voor de snelweg. Absoluut leuk om rond te lopen, met

heel veel watervogels en blauwe en zilverreigers.

Na de plas is het een heel lang stuk langs het water, langs het smalste deel van het [Goilberdingerpad](#). De route gaat dan richting de Lek. Maar vandaag kies ik voor alle vrijheidsgraden en neem de bocht door de nieuwbouw richting kleindochter.

Soms is het leven heel overzichtelijk. De bus naar het startpunt vertrekt achter onze tuin bij het inundatiekanaal en brengt me, in een niet zo erg rechte lijn, naar het exacte startpunt op het dorpsplein in Beusichem. Het is koud, miezerig en mistig. Bovendien begin de tocht in de schemer. Het verlaten plein, met de oude huizen en de kerk heeft beslist wel wat. Dus ik maak wat foto's voor ik de bocht pak

die me van het plein naar de route brengt. Die is goed aangegeven op dat enkele moment na dat iemand de auto pal voor de sticker parkeert, maar daar heb ik altijd nog de locusapp voor. Bovendien is de route best overzichtelijk: loop langs de Lek en de Rijn stroomopwaarts en maak een slinger door de kleine dorpjes onderweg. En dat laatste alleen als de dorpjes groot genoeg zijn om een slinger voor te maken.

Alle zelfstandige dorpjes van vandaag zijn inmiddels samengevoegd tot een gemeente. Je zou zeggen dat moet dan de gemeente Midden-Betuwe zijn, maar dat kan niet. Een van de kernen heeft nog een heuse graaf en het kan natuurlijk niet zo zijn dat die zich "*de Graaf van Midden-Betuwe*" moet noemen. En dat hij incognito wordt aangekondigd als "*Dit is de heer van Midden-Betuwe*". En dus is het de gemeente Buren, wat de koning

waarschijnlijk wel gevallen is.

Zoelmond is het 2^e dorp en evenals het volgende Ravenswaaij te klein voor een slinger door het dorp. Maar de plaatsen zijn gescheiden door een stevig stuk dijk, dat ook deel uitmaakt van het [Engelroderpad](#).

Op veel plekken heb je goed zicht op de lek met de kribben langs de dijk. In de mist is vaag te zien dat die kribben ook aan de overkant liggen.

In de weilanden staan, naast de koeien, schapen en paarden ook honderden ganzen. Een enkele keer vindt een groepje me bedreigend en vliegt snaterend op, maar verder is het stil. Op een enkele langsrazende auto na, maar mijn wandellampjes werken. Bijna zonder uitzondering houden de auto's hierdoor goed afstand.

Bij Ravenswaai fotografeer ik een boerderij en een kerk dus de plek is meer dan een naambord.

Daarna passeer je in de stromende regen de Pr. Marijkesluisbrug. Een in veel opzichten verwarrende naam.

Allereerst omdat wijlen Pr. zich had laten omdopen tot Christina. Verder is het inderdaad een brug over een sluis, maar omdat het onafhankelijk is van de sluis is die toevoeging zinloos. Nu zijn dit details, maar de sluis is het begin van een kanaal die uitkomt in de Rijn. Op

dit punt zijn wij om volstrekt onnavolgbare reden de Rijn ineens de Lek gaan noemen. Dat kanaal verbindt de Rijn met de Waal. En heet dus.... Amsterdam – Rijn kanaal.

De waterkering en de sluizen zijn verder indrukwekkend, dus het is een aardig stuk om langs te wandelen

Het volgende dorp is Rijswijk. Daar volgt wel een klein bochtje langs kerk en -hof en basisschool. Rijswijk is natuurlijk een zielig dorp, want iedere keer moeten ze uitleggen dat ze niet in Zuidholland wonen en de post zal ook wel de verkeerde kant op gaan. Persoonlijk ben ik verder van mening dat ze wel iets minder chagrijnig zouden mogen zijn 😊

Verder ligt hier de steenfabriek Roodvoet, waar ik ooit eens heb gedoken. Nu is alleen met heel goed turen in de verte de schoorsteen van de fabriek nog te zien. En er staat een herdenkingsbord, omdat in WOII de fabriek door de geallieerden is gebombardeerd wat, gelet op de totale bevolking van Rijswijk, nogal wat doden tot gevolg had.

Inmiddels loop je hier drie paden tegelijk. Naast het Betuwepad ook het [Maarten van Rossumpad](#) (niet het waggeltje van de emerites hoogleraar door het Wilhelminapark in Utrecht) en het [Romeinse Limespad](#). Dat laatste wordt ter hoogte van het eiland van Maurik uitgebreid toegelicht. Ook hier hadden de Romeinen een vestiging en wegen. Het Limespad lijkt me een boeiende tocht die ik al eerder ben tegen gekomen. We onthouden hem.

T'Ailand, zoals dit recreatiegebied wordt genoemd in onze duikvereniging, ligt er stil en verlaten bij. Toch is goed te zien dat men bezig is alles langs de oever voor te bouwen met recreatiewoningen zodat er in de nabije toekomst in de zomer niet meer te wezen is, want iedere woning heeft zijn eigen dobberding.

Vervolgens gaat er een bocht door het dorp. Er is een kerk, een WOII-monument en een molen, dus alle ingrediënten om als serieus dorp aangemerkt te worden zijn aanwezig.

Zo langzamerhand wordt het tijd om iets te eten en drinken. Ervaring met afstand wandelingen heeft geleerd dat op maandag alles dicht is. Het bord "open" geeft alleen aan dat men in het weekend niet heeft opgeruimd.

Toch blijf je het proberen. En zowaar, de theetuin bij de dijk net buiten het dorp is wel open. Er zit zelfs een mede LAW-er en zo wisselen we onder het genot van wat eten en drinken onze ervaringen uit. Je zou trouwens verwachten dat je, als je op drie routes tegelijk loopt veel "echte" wandelaars ziet, maar vandaag kom ik niet verder dan drie.

De herstart na de stop is direct het begin van de tweede etappe van vandaag. Eerst langs de wonderbaarlijke forellen visvijver bij het begin van T'ailand, en daarna richting Eck en Wiel.

Die plaats heeft weinig te bieden, ondanks dat het weer stevig is opgeknapt en het nu gewoon aangenaam is buiten. Maar goed, je werpt een blik op de kerk en ziet dat de oude begraafplaats buiten het dorp is.

Daarna heb je het wel weer gezien en kan je door naar Ingen. Waar het grootste deel van de wandeling langs dijken en over verharde paden gaat wordt het nu echt leuk.

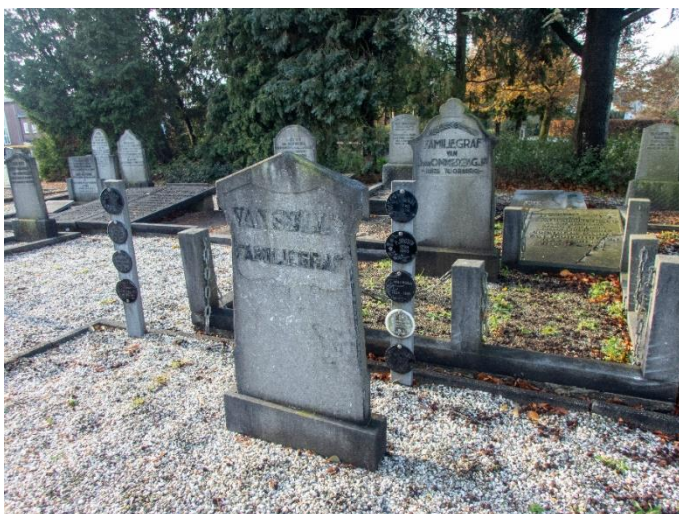
Allereerst zie ik een grote zwerm puttertjes en nog meer ganzen. Dan wijzen de bordjes op een doodlopende weg. Op de hoek van die weg staat een bouwvrij, zeg maar rustig bouwvrij te blèren dat hapjes uit wandelaars nemen een mooi tijdverdrijf lijkt. Op zijn tenen komt hij

al met de borst over het hek. Ik ben blij dat hij de tenen niet verder strekt, want zo'n beest achter je aan is het laatste wat je wil.

Dus ik bedenk dat ik er alles aan zal doen om te bewijzen dat het bord "doodlopende weg" betrekkelijk is. Om dat waar te maken moet je door wat weilanden en langs vaarten, maar het is volstrekt volgens de route, dus na verloop van tijd komt Ingen in beeld en is het blaf niet meer te zien.

Ook deze laats heeft een begraafplaats aan de rand van het dorp met mooie oude (familie)graven.

Dan is er een serieus ANWB bord aan de kerk, dat ons hetzelfde leert als de wandelgids. Deze kerk uit 1248 en is dus, volgens het bord, 700 jaar oud. Daarbij heeft het unieke gotische bogen en een uniek 1000 jaar oud doopfont. Dit alles wordt omgeven door prachtige schilderijen. Alles is alleen tijdens de kerkdienst te bewonderen...

Maar omdat de plaats ook een mooie molen heeft nemen we het op in de lijst "echte" dorpen.

En er moet worden vermeld dat vandaag het plein voor de kerk de prijs wint voor mooiste dorpsplein, met prachtige leibomen en oude huizen.

Maar ook op de aangegeven plaats een bushalte, waar de bus op tijd op komt dagen om me comfortabel naar Tiel CS terug te brengen. De laatste 2,5 kilometer naar huis loop in dan ook nog maar even.

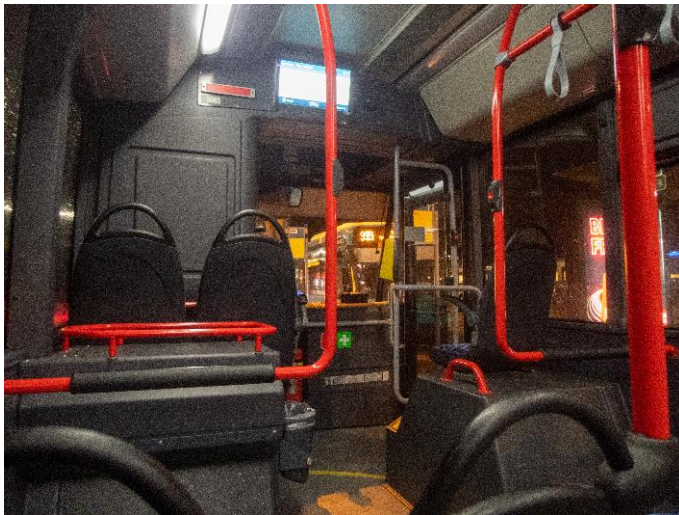
Het laatste stukje naar Ommeren is vooral meer van hetzelfde, maar we kunnen toch niet om de attracties van deze plaats heen.

Uiteraard weer een begraafplaats en een kerk.

ETAPPE 9 & 10: OMMEREN – OPHEUSDEN, 28 NOVEMBER

De dag begint in de auto voor een ritje naar Tiel CS. Vandaar is het met buslijn 44 naar

Ommeren. Dat gaat niet zonder slag of stoot. Nog voor we in Maurik zijn worden alle haltes tot aan Kesteren opgedreund. In Maurik vertelt de buschauffeur dat de computer de omleiding niet aan kan en laat ze iedereen gratis instappen. Bij mij weigert het uitchecken. *“Geen probleem”,* zegt de chauffeur. *“Als je niet uitcheckt rekenen ze €4 en deze rit is al duurder”*. Opgewekt verlaat ik de bus en loopt de Betuwse regen in.

Vrij snel na Ommeren verlaat de route de verharde weg. Beroemd is de

Betuwse klei, en daar krijg je op de vroege ochtend een overdosis van. Maar het is een onderdeel van Lange Afstand wandelen, dus klagen over de nattigheid is niet toegestaan.

De titel van het boekje over het streekpad is *“Wandelen in de fruittuin van Nederland”*. Nu is er al het nodige langsgelopen, maar vandaag fotografeer ik extra *“fruitingen”* en krijgt het een aparte fotopagina. Daarbij moet direct worden aangetekend dat er naast fruitkwekerijen ook heel veel bomenkwekers in het gebied zitten.

Voor de hoeveelheid bagger aan de schoenen maakt het trouwens weinig uit wat ze doen;

in no-time zit ik tot mijn knieën in de bagger.

Onmiddellijk loop je ook weer parallel aan andere wandelingen. Vandaag veel Limespad en daarnaast ook een heel eind langs het [Batouwepad](#). Ook daar is men zich volkomen bewust van mogelijke vlekken op de kleding als je let op hun "bijzonderheden"

BIJZONDERHEDEN

Modderig

Delen van dit pad kunnen in natte perioden modderig zijn, dus stevige schoenen of laarzen aan en gaan.

Het is goed een app met een kaart te hebben in de weilanden, want de bochten langs de boomgaarden, heggetjes, uitkijktoren en de klauterpartijen over de afzettingen tussen de

weilanden zijn niet altijd even helder.

Slecht weer of niet, op de vroege ochtend wordt er al hard gewerkt en meer modder verspreid. Maar iedereen houdt rekening met wandelaars en groet me vriendelijk.

Een hondenuitlaatster vraagt vriendelijk of woef even aan me mag snuffelen, want hij heeft nog nooit iemand met een paraplu gezien en barst uit in enorme geblaf. Inmiddels zit ik zo onder dat ik niet smeriger kan worden als hij tegen me

opspringt, dus ik werk maar mee. Woef blijkt dan ineens net zo vriendelijk als de vrouw aan de andere kant van de lijn, dus het gaat goed.

Bij Aalst kom je weer in de bebouwde wereld. Volgens een bord is het een buurtgemeenschap van de gemeente Lienden, hoewel Lienden weer beweert dat het, even als alles bij de vorige etappe, behoort tot de gemeente die is vernoemd naar graaf W(IV)A. Over Aalst valt weinig meer te zeggen dan dat een weiler op en neer springt die zich rott blaft met de mededeling dat ik een ongewenst vreemdeling ben. Inmiddels begin ik knap door te dringen tot de Biblebelt van ons land, dus ik ga de discussie niet aan. Via een dijkje ga je richting Lienden. Meer weilanden, meer kwekerijen maar ook... alpaca's.

Er staat zelf een bord bij dat je ze kan huren om uit te laten. Voorlopig vind ik het vasthouden van een paraplu genoeg.

En zo kom je in Lienden. Weinig opmerkelijk, al heeft het een oud kerkhof, een groot dorpsplein, een molen en een kerk waar de dorpsbevolking twee keer in kan.

Verder valt me zwarte Piet op. Inmiddels heeft ieder dorp, met uitzondering van Staphorst, ten minste roetveeg Pieten, maar hoe zit dat met het reclame materiaal?

Een nieuwe poster krijgt natuurlijk Pieten met het nu geaccepteerde uiterlijk. Maar hoe zit dat met het oude etalage materiaal? Onder het motto *“de middenstand heeft het als zo moeilijk”* en *“wij zijn een zuinig volk”* lijkt het er voorlopig op dat het oude materiaal ongeremd wordt ingezet.

Net buiten Lienden belt Kim met de vraag of ze een stukje mee mag lopen. Als blinde ziet ze het toch niet, en dus kan ik wel vertellen wat ik zie. Leuk om te doen, maar tegen de tijd dat ik langs de Rijn loopt heb ik al zoveel reigers, meertjes, mussen en boerderijen aangewezen, dat ze bij de Cunera toren afhaakt,

Tegen die tijd loopt de wandeling parallel aan het [Marspad](#) en het al eerdergenoemde Limespad. Het uitzicht op Rhenen en de Rijn is schitterend, maar de aanduiding over hoe ik door de Tollerwaard moet is vaag. Ik vind geen relatie tussen de kaart en de pijlen en geef het op. Met een bocht kom je op het vervolg naar de brug naar Rhenen. Daar kan je op verschillende manieren onderdoor, er wordt aangeraden de laagwaterroute door de uiterwaarden te nemen. Los van dat je er bijna je nek breekt bij het naar beneden glibberen is het een mooi stuk, met heel veel vogels zo langs de Rijn. Naast aalscholvers, witte en blauwe reigers en uiteraard verschillende type ganzen en eenden zitten er veel Kievieten.

We hebben deze afstand heel vaak aan de andere kant van de rivier gelopen. Deze kant is echter ook heel mooi omdat je dan prachtig over de kribben van de rivier naar de eindmorene aan de overkant kunt kijken (jawel, Grebbeberg).

Aan de kant waar ik loop valt op dat er best veel wielen of kolken zijn. In theorie kende ik die maar

de aantallen en de grote hoeveelheden watervogels dringen nu pas echt tot me door.

Toch blijf je niet langs de rivier lopen. Als snel volgt er een bocht de weilanden van de Maneswaard/De spees in. Hier wordt het [Batouwpad](#) gecombineerd met het Marspad.

Na een stuk door de polder kom je uit bij Fort de Spees, waar nog maar weinig van over is. Het behoorde tot de Grebbelinie en is eeuwen oud. De stellingen en

kazematten die over zijn worden door de jeugd gebruikt om Rusland-Oekraïne te spelen. Ik heb er nog steeds niks mee. Lolliger is dat deze plek ook onderdeel was van de Limes.

Iemand heeft er een replica van een Romeinse wachttoren laten bouwen. De amateursoldaatjes trappen er fors tegenaan, maar voorlopig lijkt het bouwwerk dat te kunnen hebben.

Bij de toren staat een aardig beeld van een Romeinse legionair en even verderop van een stevige boerenvrouw die standvastig de polder in kijkt.

Er komen nogal wat wandelroutes langs dit punt. Nieuw in dit verhaal is het [Heuzesepad](#), dat nu verder wordt gevolgd richting Opheusden.

Ergens wordt uitgelegd dat Heuze de oude naam is van het plaatsje Opheusden.

Na de Spees kom je nog wat mooie oude boerderijen uit de 19^e eeuw. En niet veel later bij het bord Opheusden.

Het is verleidelijk nu een sprintje te waggelen naar het station. De route aanduiding wijst onverbiddelijk richting Rijn en daarmee van het dorp af. En dus volgt er een extra ommetje, dat begint bij het veer over de Rijn naar de Blauwe Kamer. We blijven echter aan deze kant en gaan via een trappetje langs een pad over de zomerdijk. Het begint met een pad naar beneden. Eerst twee stevige treden en daarna een glijbaan van kei, waarbij ik me redelijk schadevrij aan een meidoorn weet vast te grijpen.

Dan sta je in de Maneswaard. Glibberen over een smal bruggetje en een aardig beeld in de dijk. Hier is vroeger een coupure geweest, inclusief sleuven om de rivier bij hoog water buiten te houden. Toen deze overbodig werd is de doorgang gewoon volgestort maar zijn de sporen bewaart gebleven.

Verder liggen er in de waard meerdere grote plassen. Hier zijn bevers actief. Verder is duidelijk dat

wij als mens iedere vierkante meter een eigen naam kunnen geven, maar dat de natuur zich daar niets van aantrekt als we er geen extra barrières opwerpen. De Maneswaard en de Blauwe kamer vormen één gebied waar de Rijn als tamelijk dikke sloot tussendoor loopt. Vogels, vissen en bevers zien dit niet als harde grens en dus is aan deze kant ook van alles aan (vogel)leven te zien. De voornaamste verschillen zijn het ontbreken van grote grazers en de hordes natuurliefhebbers.

Langs het water raak ik aan de praat met een honden uitlaatster die me wijst waar ik de bevers kan vinden en op welke plek de visarenden regelmatig te zien zijn. Dat betekent omlopen, dus het idee wordt voorlopig geparkeerd.

In plaats daarvan draai ik vanuit de waard het dorp in. Het is een van de Biblebelt kernen. De kaart geeft een groot aantal kerken aan, waaronder een hele nieuwe waar een AH XXL in ingericht zou kunnen worden. En hoewel het een diep christelijk dorp is wil dat niet zeggen dat het een eenheid is. In de gemeente van de Graaf heeft de SGP bijna de helft van de

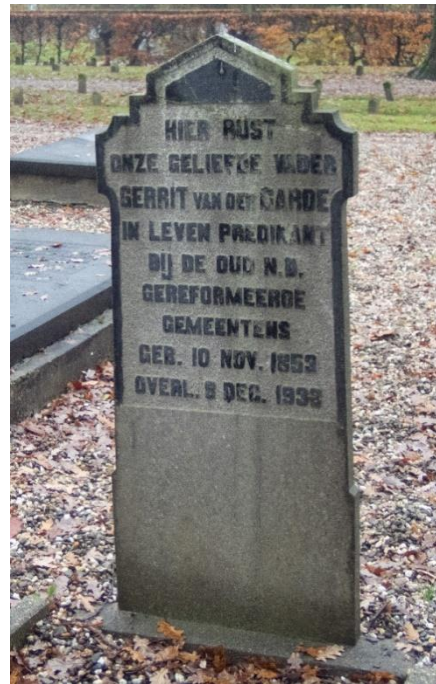

zetels en als die het CDA en de CU als christenen zouden erkennen zouden ze een absolute meerderheid hebben.

Er is een mooi uit kerkhof waar blijkt dat de scheiding der gelovigen al ver terug in de tijd gaat. Als ik er om me heen kijk wordt er door de heg om de begraafplaats geschreeuwd om mijn aandacht te trekken. Het is een surrealistisch gebeuren, in plat Betuws wordt me gevraagd of ik heb gezien of de fazantenhaan, die bijna werd platgereden, een veilig heenkomen op het kerkhof heeft gevonden.

Niets gezien, maar de stem en ik worden het er over eens dat het mooie vogels zijn, en dat platrijden niet onze voorkeur heeft.

Daarmee heb ik de belevenissen voor vandaag wel weer gehad. Je moet even een reeks borden “afgesloten weg” “steek over” en “werk in uitvoering” negeren, maar dan loop je ook soepel het treinstation op, waar arriva me in enkele minuten naar Tiel brengt.

ETAPPE 11 & 12 OPHEUSDEN – TIEL, 29 NOVEMBER

Trein gemist! Dat is de eerste conclusie op de vroege ochtend. Met mijn andere paar (droge) schoenen drink eerst wat in de huiskamer van Tiel CS, daarna brengt de trein me snel naar Opheusden. De andere kant van het station toont een vergelijkbaar aantal borden als de dorpskant gisteren, maar hier staan noest werkende mannen met een stoomwals en veel heet asfalt. Ik schuifel erlangs en pak het pad dat me in de juiste richting moet brengen. Hoewel er nog een diepe schemer is zie ik een bord “doodlopende weg”. Nu geldt dat zelden voor wandelaars, dus ik waag het erop. Wel moet ik toegeven dat de weg over gaat in een

onverharde weg, dan in een karrespoor en uiteindelijk in een grasveld. De richting blijft goed, misschien een iets te scherpe hoek, maar uiteindelijk moet dit toch uitkomen bij het Betuwepad.

De vraag is wat je meeslept bij zo'n tocht. Met dit weer ten minste een warme muts, handschoenen, een paraplu en verlichting. Ook kan je je afvragen wat er nog bij zou kunnen. Een fierl en wandelstok ontbreken in ieder geval. Dat breekt me op, want het

weiland eindigt bij twee forse sloten. Over een zou nog wel te jeppen zijn, maar zonder fierl wordt dat niets. En dus gaat de tocht terug naar Opheusden met de wetenschap dat de dag begint met 2 kilometer omlopen.

Daarna gaat het snel naar de route, over de Betuwelijn en de A15

Net als je de snelweg hebt verlaten kom je een aardig beeld tegen van een vrouw die met een verrekijker de polder “het Eldikse Veld” in staat te kijken. Het is er neergezet om het [Betuweliniepad](#) te “vieren”. Inmiddels is het pad overschaduwd door het succes van de klompenpaden. In dit geval het [Uchtapad](#), dat een groot deel van de etappe naar Ochten overlapt.

Na een stukje over de dijk kom je bij de Gouverneurspolder. Dit is een deel van de wandeling dat het verdient 's zomers nog een keer over gedaan te worden. Nu valt als eerste op dat een wandelstok niet onhandig zou zijn. De combinatie van regen, tractorsporen en vette klei maakt dat je door de polder glibbert, of ten minste door en langs plassen waadt.

Toch is dit deel van de tocht alles behalve vervelend. Er zitten duizenden

ganzen in de plassen in de polder, en op de velden waar de mais geoost is. Die vilegen massaal op als de wandelaar langsploetert. Normaal hoor je vooral het gakken van ze, maar nu zijn ze er zo massaal dat het geluid van het wieken van de vleugels diepe indruk maakt.

Tegen de tijd dat Ochten in zicht komt wordt het pad niet minder nat, maar wel stevig. Dat wordt hoog tijd, want tot nu toe kan ik geen tempo lopen en lig ik als twee uur achter op het plan. Bij Ochten staat een bord met uitleg over de watersnood van 1 februari 1995, met de foto hiernaast. Inmiddels is de dijk stevig verhoogd en vernoemd naar de burgemeester van toen (Zomerdijk). Ook langs en op die dijk kan je goed lopen, waardoor je heel snel om het dorp heen ben. Ik heb daardoor geen beeld van de kerken en andere bezienswaardigheden. De lokale lunchroom aan de dijk is nog dicht, dus geen pauze en door naar IJendoorn.

Voor je daar bent kom je langs een overnachtingshaven voor vrachtschepen. Tijdens het Pieterpad kom je langs een andere, dus het verschijnsel is niet nieuw, maar ik stop toch even om te kijken hoe binnenvaartschippers hun auto parkeren. Ik vind het spectaculair!

Daarna begint de thuiswedstrijd. IJzendoorn ken ik niet heel goed, maar langs de weg tussen dit gat en Echteld ligt een van mijn duiklocaties en ik heb er oefenwandelingen gemaakt, waarover later meer.

Langs de weg wordt gewerkt aan de glaskabel, maar dat belet me niet om de duikplas goed te fotograferen. Het is nog maar een paar weken geleden dat Kim en ik hier gedoken hebben op een oud

wrakje met houten vaten aan boord.

Tiel komt dan heel dicht bij, maar dat valt in praktijk sterk tegen. Nadat je onder de WA brug over de Waal door bent nadert het Amsterdam Waal kanaal. Dat kan je over, maar dan moet je een heel eind landinwaarts, tot voorbij de Tielse sluisen. Op zich een boeiend gebied, waar ze suikerbieten aan het oogsten zijn.

Dat is uitwijken voor landbouw voertuigen, die allemaal vriendelijk groeten, en kijken naar het veel in de weilanden.

Nadat je over de A15 en de Betuwelijn bent zou je langs de andere kant van het kanaal terug kunnen lopen en dan door het nieuwe natuurgebied van het Koningspark naar het centrum. Alleen zijn ze even vergeten dat er geen weg naar het kanaal is en dat je een rot eind om moet lopen om weer op de route te komen.

Het koningspark is mooi, met stevige Schotse hooglanders. Nelleke en ik hebben het gebied grondig verkend en het is deel van mijn traingsloopje geweest. De bocht door het centrum die volgt is een stuk van "Etappe 0". Zo aan het eind van de dag besluit ik dat het wel mooi is geweest na het niet aangekondigde extra stuk. Ik loop door richting station.

Daarbij passeer je de straat waar zoonlief woont, met de steeg waarin een pyromaan actief is.

En je komt langs de katholieke begraafplaats, waar ik nog nooit heb gekeken. Nu zeggen ze in Tiel altijd dat de familie van sloper, frietenbakker en zanger Frans Duits kampers zijn. Eigenlijk nooit aandacht aan besteed, maar het blijkt dat de Duitsers op dit kerkhof worden begraven. En niet zomaar in een graf, maar onder een stevige berg marmer met forse ornamenten van vergelijkbare kwaliteit. En zowaar staat op het graf van Frans Duits, waarschijnlijk de oom, een marmeren woonwagentje. Verder ligt er in op het graf een volgend stuk marmer met in grote bronzen letters de namen van de liefhebbende nazaten. Het lijkt waarschijnlijk dat onze gewichtige volkszanger een zoon is van Chris Duits. Niet alleen omdat ook op dat graf een marmer en bronzen condoleance register ligt met de naam van Frans, maar de deksteen die de deksteen afdekt heeft de vorm van een deksel van een vleugel, wat toch duidt op muzikaal verlangen. Dat graf wordt trouwens afgemaakt met een bronzen engel. Je kan niet anders dan concluderen dat In de lijst van bezienswaardigheden van etappe nul de Tielse begraafplaatsen te onrechte zijn overgeslagen.

En verder is het een kwestie van om je heen kijken zodat je kan constateren dat je terug bent bij de stad van....

De gids biedt een aantal extra wandelingen. Aardig, maar omdat we in de buurt wonen hebben we de meesten al gehad. Als was het alleen al als oefenrondjes voor het betere LAW werk. Want wandeling > 20 km zonder training raden we af. Maar hieronder staan ze nog even.

STRUINROUTE EILAND VAN MAURIK, 13 JULI 2023

Dit is een groot deel van etappe 7 & 8. Omdat deze etappes in het najaar in de mist zijn gelopen zetten we deze wandeling op de kalender voor "ergens laat in het voorjaar"....

Uiteindelijk werd dat de zomer en voor het eerst loop ik een route niet uit.

Het bereiken van een startpunt van deze rond wandeling is vandaag al een uitdaging. De provinciale weg naar het recreatieschap op het eiland van Maurik ligt er uit voor onderhoud.

Maar met een omweg lukt het toch om de plek, waar ik vaak duik en een parkeerkaart heb, te bereiken. De route bestaat uit een lange en een korte ronde. Bij de start met de lange ronde is duidelijk hoe dit recreatiegebied de laatste 25

jaar is veranderd. Steeds als je denkt dat het niet mogelijk is om nog meer huisjes en tenten neer te zetten vinden ze een nieuw stuk gras waar wat opgezet kan worden.

Het is warm, maar er zijn buien voorspeld, dus het aantal toeristen buiten tent, caravan op huisje is gering. Eigenlijk zie ik alleen een paar hondenuitlaters.

Wel wordt onmiddellijk duidelijk dat het ook de moeite is om dit stuk ook zomers te lopen.

De mist van etappe 7 is weg, en bomen en struiken staan in blad en bloei. De bermen met bloeiende cichorei, distels en schermbloemen zijn prachtig.

Met de term “struinroute” is een goed excuus om niet al te serieus om te gaan met de route stickers. Direct in Maurik gaat het al fout, waardoor de wandeling afwijkt van de GPX. Na een paar twijfelachtige aanwijzingen besluit ik de GPX te volgen.

Dat gaat een tijdje redelijk. Maurik is een mooi dorp en je zie ooievaars en een historische tractor uit 1957. Maar buiten het dorp gaat het toch fout, na een paar kilometer tussen de akkers en weilanden te hebben afgelegd, staat er een bord dat de weg naar de dijk langs het Amsterdam-Waal kanaal is afgesloten.

Met wat klauterwerk kom ik er langs, terwijl het regenbuitje overgaat in een serieuze plensbui. Op dat moment belt ook Kim dat haar operatie is

afgebroken omdat ze crashte tijdens de toediening van de narcose. Lastig gesprek, terwijl je tot je heupen door het zeiknatte gras waadt. Daarbij loop je langs de Maurikse Wetering die,

moeizaam lopen of niet, heel mooi is om naar te kijken.

Een hekje later kom je alsnog langs de dijk bij het Amsterdam-Waal kanaal en de brug die daar overheen gaat.

In de verte zie je op steenworp afstand Wijk bij Duurstede liggen. Dat wil zeggen als je heel goed kan gooien, want je moet wel de Rijn over. Dat gaat niet gebeuren, ik blijf aan deze kant en wandel door Rijswijk, waar zowel in de tuinen als op de bermen overal bloemen te zien zijn. Dit stuk is een prachtig contrast met de etappe 7/8 toen alles nog kaal was.

De regen barst hier weer in volle hevigheid los, zelfs het vee gaat schuilen onder de bomen.

Daarna is het droog en begint zelfs de zon te schijnen, ook al blijft in de verte het concept “plaatselijke bui” goed zichtbaar.

Het eiland van Maurik is een zandafgraving langs de Rijnbanddijk. De plek waar de auto is geparkeerd is nu al

zichtbaar, ook al duurt het nog een lange tijd voor de plas is rondgelopen.

Daarbij passeer je Bad Neder-Rijn, een recreatiepark dat duidelijk inzet op veel Duitse toeristen. Als je let op de nummerplaten van de auto's slagen ze daar in ieder geval een beetje in.

Het loopt nu tegen etenstijd. Nu is er een aardig theehuis aan de Maurikse kant van het water. Daar ben ik in november ook gestopt. Op de heenweg heb ik al bedacht dat ik daar maar weer eens

binnen moet stappen. Helaas zijn de borden “geopend” sinds vanochtend weggehaald en zie ik er teleurgestelde mensen vandaan komen.

Dat geldt niet voor deze ooievaar, die stak toevallig over.

Ik bel met Nelleke, wat ik een goede gewoonte tijdens de lunch vind.

Bovendien hebben we een reden: morgen halen we de nieuwe auto op, en die moet dan toch echt verzekerd zijn.

Met de laatste details kan dat al lopend geregeld worden.

Het uitzicht op 't Ailand, zoals het op de club wordt genoemd wordt steeds fraaier, waarbij op de achtergrond de sluizen in de Rijn te zien zijn.

En zo loop je uiteindelijk toch bij de uitspanning bij de midgetgolfbaan bij de auto.

Ik ben de enige die geen Duits spreekt en wordt zo extra

vriendelijk behandeld door het personeel. Met een koffie en een tosti ben ik klaar voor het

laatste stuk, het kleine rondje rond het "schiereiland". Dit is geen succes. Afhankelijk van de richting die je kiest stuit je vroeg of laat op de hekken van de sluizen en krachtcentrale in de Rijn. Nuttig ding, maar je kan er niet omheen. De andere kant wordt grotendeels geblokkeerd door de vispassage. Minstens zo'n nuttig ding, maar je kan er alleen omheen wandelen.

Mocht je dat doen, dan stuit je aan de andere kant weer op...

de hekken van de centrale.

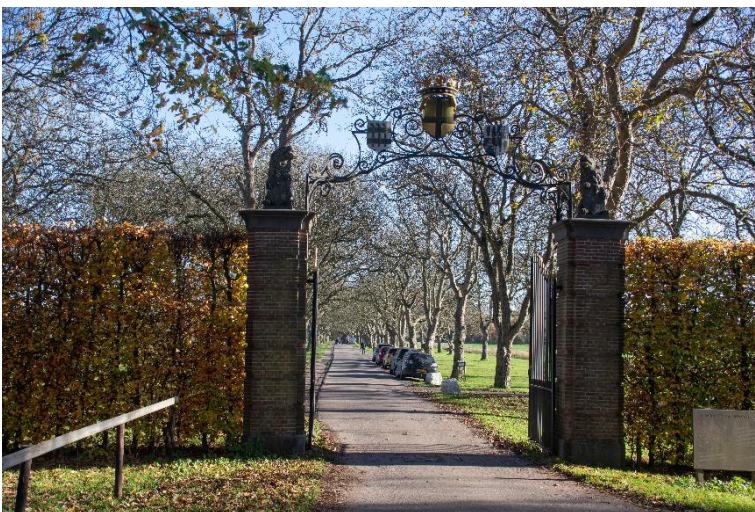
Daar tussen door scheuren gefrustreerde automobilisten, en toeristen op fietsen die merken dat rondrijden geen optie is.

Uiteindelijk besluit ik dat het gewoon niet leuk is en keer terug naar de auto.

Mijn software vertelt me dat ik uiteindelijk meer gelopen heb dan was aangegeven als totale afstand, dus ergens is het toch goed gegaan.

Als extra wandeling in de zomer is het een toevoeging en aanrader, maar bestudeer wel het kleine rondje, het voorkomt frustratie.

STRUINROUTE BEESD (MARIËNWAERDT), 15 JUNI 2021

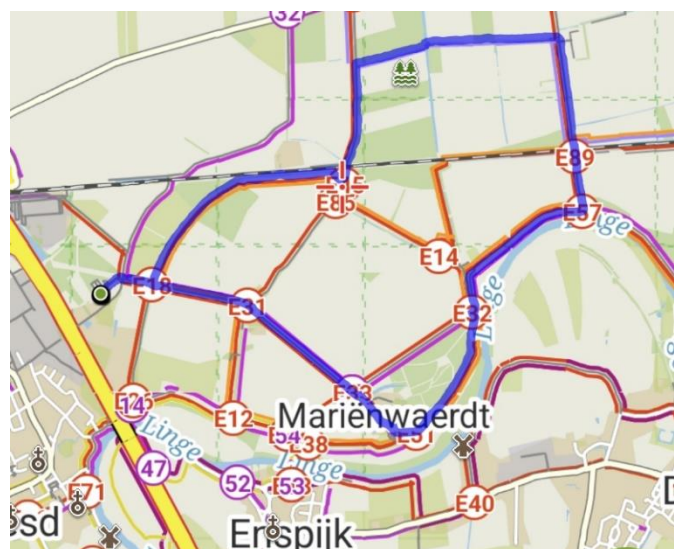

Deze wandeling door de Heerlijkheid hebben Nelleke en ik vaker gelopen, en het is een dubbel met etappe 3. In de originele wandeling uit de gids start je op station Beesd. Maar je kan ook je auto naar de parkeerplaats van de heerlijkheid rijden en alleen het aardigste deel van de wandeling doen.

De Norbertijnerabdij Mariënwaerd werd in het begin

van de 12e eeuw gesticht.

De Norbertijnen of witte pastors gaan er van uit dat je, naast geestelijke taken, ook een actief leven leidt. Handel in bier, wijn en vis kan daar een prima onderdeel van zijn. Het gevolg is dat het een "florerende" abdij werd. Gelegen tussen de rivieren had het maar één nadeel: het overstromde met enige regelmaat. De oplossing van dit probleem was aanvankelijk de boerderijen op terpen te zetten, die ze hier woerden noemen. Florerend wil zeggen in het bezit van florijnen.

Als er dan daarnaast ook nog bier, wijn en, als het echt moet, wat vis te roven valt dan wordt je al snel prooi voor misdadigers en straatrovers, kortom de regionale adel. Toen de abdij in de 2^e helft van de 16^e eeuw voor de zoveelste maal in as was gelegd gaven de monniken er de brui aan, zeker omdat de andere Christenen het beter wisten en steeds nadrukkelijker aanwezig waren. Uiteindelijk is het hele gebied onder de hamer gekomen en sinds dat jaar (1734)

ongewijzigd. Het is het opgekocht door een graaf, en via via beland bij de baronnen van

Verschuer¹. Het gebied is vrij toegankelijk en wordt onder andere fraai begrenst door de Linge. Er is een groot huis (vanaf wanneer noem je het een kasteel?), gebouwd op de oude resten van de abdij. In het gebied staan nog diverse oude gebouwen, zoals boerderijen en een molen. Alles is nog vernoemd naar oude kloosterdelen.

Naast de parkeerplaats is een grote landgoedwinkel en een (pannenkoeken)restaurant. Het geheel is biologisch dynamisch en werkt samen met zorginstelling Thedingsweert.

Al met al dus een aardige toevoeging aan het Betuwepad, ook al voelt het wat dubbel.

STRUINROUTE HEEREWAARDEN – TIEL, 30 MEI 2021

De struinroute door Heerewaarden is op zich aardig bedacht. Je loopt langs de noordelijke Waaloever naar Varik, steekt daar over met het pontje en loopt daarna langs de zuidelijke oever terug naar Tiel om daar het pontje naar huis te nemen. Het concept is absoluut leuk, maar het pontje vaart alleen tussen april en september. Soms. De eerste maanden maar een enkele dag, daarna vaker. Tenzij er te weinig water in de Waal staat. Of te veel. Of het weer tegenzit. Of de gezondheid van de veerman. Kortom: ze hebben een website, kijk vooral [daar](#). In mei 2021 heb ik ervoor gekozen om het “rondje met een pontje” volledig vanuit Tiel te doen.

¹ Allochtone Duitse adel die een Nederlands paspoort kreeg, komt vaker voor 😊

Leuke wandeling met mooie flora en veel vogels, vooral veel reigersoorten. Als het water hoger komt, zoals tijdens een andere oefentocht, dan wordt het pad veel minder vanzelfsprekend. Maar het is zeker aardig het een keer te lopen.

STRUINROUTE BLAUWE KAMER, 5 JUNI 2024

Deze route steekt de Rijn over naar Utrecht om daar door de Blauwe Kamer en over de Grebbergen te gaan. Verder is het een dubbel met etappe 10, delen van etappes 13 & 14 van het Trekvogelpad en etappe 12 van het Romeinse Limespad. Ondanks dat iedere vierkante meter is al gelopen is het absoluut een leuke wandeling, en mijn wandelmaatje Karin en in bedenken dat er op de route een Pannenkoekenrestaurant is.

We beginnen bij de Nationale begraafplaats en lopen vandaar in oostelijke richting van de Grebbergen af.

routepijltjes in Noordoostelijke richting. Een voordeel van een route vaker lopen is dat je de valkuilen herkent. Extra etappes zijn waardeloos aangegeven en dus moeten de pijltjes dubbel gecontroleerd worden. In dat geval verleggen we de route “zuid” naar de Rijn. Daar komen we bij de Blauwe Kamer.

Vanaf hier mag de kijker overuren maken. De kudde wilde paarden in het gebied lopen dicht bij het wandelpad. Deze koniks hebben we tot nu alleen op afstand gezien, meestal zijn het de Galloways die dichterbij zijn. Die horen we nu in de verte loeien. Op die ene na dan, die ligt te snuiven op het wandelpad. Het is een jonge stier die er terecht van overtuigd is dat hij de dikste in de buurt is. De vogeluitkijk hut verderop willen we niet missen en dus draaien we met een bocht om hem heen. Dat is de moeite, want vanuit en rond de hut zien we een grote kolonie aalscholvers en lepelaars. Daarnaast zijn er blauwe reigers, futen, kuifeenden en grauwe- en brandganzen.

Nadat we om de snuivende dikbil heen gedraaid zijn wordt het alleen maar sensationeler.

We passeren landgoed Heimerstein, dat nu onderdeel is van een keten voor mensen met een verstandelijke beperking.

Vandaag zijn we beiden voorzien van een verrekijker en heb ik de spiegelreflexcamera bij me. Die kunnen al snel worden ingezet bij een ooievaarsnest. Daar wijzen onze

De koniks hebben besloten een rondje te galopperen. Karin is paardenliefhebster, maar met zoveel paardengeweld vraagt ze toch maar even of de dieren niet in hun enthousiasme het plankier, waar wij op lopen, als hoofdroute zullen nemen.

Ze negeren ons volledig, zodat wij een kijkje kunnen nemen in de ruïnes van de steenfabriek van [Wageningen](#). We vragen ons af hoe het ding heeft gewerkt, en met behulp van internet wordt duidelijk dat dit een [Kasseler](#) vlamoven was, waarbij aan de ene kant de fik er in ging waarna de hete lucht door de oven richting schoorsteenpijp werd gevoerd. Hoewel best efficiënt, zijn ze uiteindelijk vervangen door de nog efficiëntere ringovens zoals we tijdens het Rosamundepad hebben gezien.

Hierna krijgen we de kans om onze wandelervaring uit te buiten. Inmiddels weten de dat LAW en SP ernstig horeca luw is. En dus stappen we het restaurant van de Blauwe Kamer, nadat we hebben geconstateerd dat deze open is, onmiddellijk in voor een kop koffie. Voor het raam houdt men reeën, zodat we dit deel van de wandeling als “geslaagd” kunnen afvinken.

Het volgende deel start traag. Eerst moeten er een fazant en puttertjes worden gefotografeerd. Daarna is het tijd om terug te keren naar Gelderland, wat toch de basis van dit streekpad is.

We doen dat via het pontje naar Ochten. De veerman vertrekt voortvarend, maar zet hem naar een paar meter krachtig in zijn achterruit. De gedachte om een Rijnaak opzij te duwen ziet hij niet zitten. We kunnen het niet anders met hem eens zijn.

Bij Ochten zetten we direct koers richting Rhenen.

Tot aan de Spee (zie etappe 10) is het een weinig boeiende weg. Bij de legionair en het beeld van de boerin lopen we richting Rijn. In een van de verhalen is omschreven aan welke kwaliteiten je moet voldoen om te kunnen langeafstand wandelen. Een ervan, verbodsborden negeren, mogen we nu in praktijk brengen. Het

pad dicht bij het water is afgesloten. Onze redenatie dat, als je door het klaphek kan, het niet echt is afgesloten werkt prima. Bovendien zien we al snel wandelaars onze kant uitkomen, dus we gaan er van uit dat we goed zitten. In de velden zien we boerenzwaluwen en Kieviten, twee favoriete soorten van onze moeder.

We zijn tevreden met de keuze van onze route 😊

De afsluiting was niet zonder reden, alleen heeft iemand waarschijnlijk vergeten het bordje weg te halen. In maart was het water nog zo hoog dat er niet te lopen was. Ook nu hangen er in het prikkeldraad verdorde plantenresten die in die periode in het draad zijn blijven hangen.

Aan het eind van het pad is het wel even klauteren. Daar moet je tegen de dijk op en is het pad smal en glad. Gelukkig staan er paaltjes met touw zodat het nog tamelijk soepel lukt. Voor "thuis" maken we

wel een drama foto van onze inspanningen. Daarna is het

onder de brug naar Rhenen door en vervolgens er overheen. Daarbij passeren we wat graffiti, waaronder een kat van een bevriend artiest. Dit verhaal eindigt na een bocht door Rhenen met het behalen van 2 doelen: het SP is voltooid en....

BIJLAGEN

DE ROUTE

Betuwepad (SP21)		Totaal gelopen km: 235,9	
Totalen in KM		171,8	233,4
Etappe	Van - naar in KM & link	Afstand planning	Afstand Reëel
P	Stadswandeling Tiel	2,8	10
1	Tiel - Buren	18,1	
2	Buren - Geldermalsen	10,5	33,1
3	Geldermalsen - Beesd	7,8	
4	Beesd - Culemborg	7,4	19,4
6	Culemborg - Beusichem	10,6	
5	Culemborg - Culemborg	15,8	30,1
7	Beusichem - Maurik	11,9	
8	Maurik - Ommeren	11,3	23,8
9	Ommeren - Lienden	16,5	
10	Lienden - Opheusden	7,8	23,7
11	Opheusden - Ochten	10,8	
12	Ochten - Tiel	16,7	28,3
Nog te lopen		-61,6	2,5
Te lopen reëel:		23,8	Dubbele Etappe
E	Struinroute - Eiland van Maurik	23,8	24
E	Struinroute Beesd (Mariënwaard)	12,7	8,4
E	Struinroute - Heerwaarden - Tiel	19,9	17,5
E	Struinroute - Blauwe Kamer	17,4	15,1

RONDJE TIEL

Deze tekst is gevonden in de [Tielse bibliotheek](#) en de route sluit mooi aan bij de rest van het Betuwepad. Daarom is het in zijn geheel als bijlage opgenomen.

Tiel is één van de oudste steden van Nederland en telt meer dan 40.000 inwoners. Het is een stad met een rijk verleden, maar ook nu nog is Tiel een aantrekkelijk regionaal centrum in het Gelders Rivierengebied, in het groene hart van ons land. De meeste Nederlandse steden hebben hun oorsprong in de late middeleeuwen, de periode 1150 - 1300.

Tiel stamt uit de periode 850 - 1100. Aangenomen wordt dat Tiel al in het jaar

453 een haven bezat. Dankzij deze haven werd het al in de negende eeuw een florerende stad. Tiel kende al vroeg een koopmansgilde, had een eigen munt en maakte deel uit van het machtige Hanzeverbond. De nederzetting Tiel had zich gespecialiseerd in handel met voor die tijd verre oorden als Engeland en het Duitse Rijnland. De Tielse kooplieden waren verenigd in een soort handelsorganisatie die van v66r de tijd van de Hanze stamt. Tevens bezat de handelsnederzetting belangrijke kloosters, kerken en een haven, waarvan een deel van de beschoeiing bij opgravingen in de binnenstad is teruggevonden. In de dertiende eeuw ontstond de machtige Duitse Hanze. Tiel werd lid van dit verbond van handelssteden. Daardoor werd vooral de handel met de landen aan de Oostzee tot bloei gebracht. De economische betekenis van Tiel (nu ruim 10.000 arbeidsplaatsen) gaat dus ver in de historie terug. In de Tweede wereldoorlog werd de binnenstad zwaar beschadigd. Desondanks is het oorspronkelijke stratenpatroon nog bijna geheel aanwezig.

Een wandeling door de binnenstad van Tiel is de moeite waard.

1. Start Toerist Info Zinder. Zinder is het prachtige nieuwe cultuurgebouw van Tiel en werd in november 2017 geopend door Prinses Beatrix. Jong en oud kunnen hier genieten van alles wat met cultuur te maken heeft. In Zinder treft u de bibliotheek aan, de informatiebalie, het historisch en toeristisch informatiepunt en de kunstuitlen. Zinder is geopend van: Maandag 12.00 - 22.30 uur, Dinsdag t/m vrijdag 09.00 - 22.30 uur, Zaterdag 10.00 - 17.00 uur, Koopzondagen 12.00 - 17.00 uur
2. Het Kantongerecht werd in 1882 gebouwd als Arrondissementsrechtbank. Sinds 1935 doet het alleen dienst als kantongerecht. Het gebouw heeft een overdaad aan detailleringen, ontleend aan verschillende bouwstijlen en is ontworpen door architect J.F. Metzelaar, die ook de markante koepelgevangenissen van Breda, Haarlem en Arnhem schiep. Het kantongerecht werd in 1996 na een restauratie van drie jaar weer in gebruik genomen. Architect Otto van Dijk noemde het gebouw bij de heropening "een prachtige suikertaart".
3. Coupure. De coupure in de Waaldijk wordt bij extreem hoog water gebruikt om de stad te beschermen. In de twee sleuven in de coupure worden dan twee rijen balken neergelaten; de tussenruimte wordt ook nu nog op de aloude manier gevuld: met verse paardenmest.
4. Stadswal. Over een lengte van ongeveer 70 meter zijn nog de laatste restanten van de middeleeuwse ommuring en overblijfselen van een rondeel aanwezig. De stadswallen dateren uit de periode van rond 1650. Op deze wal stonden oorspronkelijk twee seinkanonnen, die destijds werden gebruikt om de bevolking van stad en omtrek te waarschuwen, wanneer bij ijsgang het ijs in de Waal begon te kruien. De stadswallen zijn versterkt en beschermen de stad tegen het hoge water

5. De Waterpoort is in 1647 gebouwd als buitenpoort van de voormalige Kleibergsepoort. Een jaar eerder werd de binnenhaven gedempt en ontstond het Plein. Waaraan de versterkte stad met stadsmuren, grachten en poorten In 1944 werd de Waterpoort door de Duitsers opgeblazen. In 1979 was de herbouw voltooid. Onder het dak is het wapen van Tiel te zien met de tekst "Asylum gentis Batavorum" (toevluchtsoord voor het Bataafse volk). Nu is het gebouw onderdeel van het Flipje- en Streekmuseum Tiel.
6. Flipje- en Streekmuseum Tiel is gehuisvest in De Grootte Sociëteit dat met zijn statige voorgevel stamt uit 1789. De Grootte Sociëteit is gebouwd als ontmoetingsplaats voor heren van goeude stand die in 1764 hun sociëteit oprichtten. Ook dit gebouw heeft zware schade opgelopen tijdens de Tweede Wereldoorlog. In 1972 werd het gerestaureerd. Het museum geeft een overzicht van de leefwijze van de bevolking van Tiel en omstreken vanaf de Romeinse tijd tot heden. En verder informatie over de geschiedenis van Tiel, zoals bodemvondsten uit de tweede eeuw en een maquette van de stad uit 1650. Het museum heeft regelmatig wisselende exposities waarin de archeologie en streekgeschiedenis van Tiel aan de orde komen. Binnen dit gebouw heerst Flipje, het fruitbaasje van Tiel. Hij werd in 1935 ontworpen door tekenaar Eelco ten Harmsen van der Beek als reclamefiguurtje voor jamfabriek De Betuwe. Flipje en zijn vriendjes zijn te zien in twee aan hen en de fabriek gewijde zalen. Van de fabriek is een maquette te zien. Te bekijken valt o.a. het allereerste boekje, het eerste potje jam, maar ook het laatste! Op de eerste verdieping treft u een prachtige stijlkamer aan met porselein, meubelen, streekschilders en zilver. Op de tweede verdieping is een interactieve presentatie te zien van de eerste Tielse Canon, een grote maquette van de stad in de 17e eeuw en diverse wisselentoonstellingen. Helemaal boven geniet u van het mooiste uitzicht over de rivier de Waal. Het museum is kind- en rolstoelvriendelijk.
7. Het Plein was tot 1646 een binnenhaven. Aan de kade daarvan meerden de schepen af, die de winkels in de Weerstraat kwamen bevoorraden. De percelen tussen de Weerstraat en het Plein verraden de oorspronkelijke functie. Het zijn "pijpenladen" met smalle puien aan de voorkant en aan de achterkant op het water gerichte magazijnen. In het verlengde van het Plein ligt de Varkensmarkt, die herinnert aan de tijd dat de boeren uit de Betuwe hiernaartoe kwamen om hier varkens (biggen) te kopen en te verkopen.
8. Aan het einde van het Plein ligt de Vismarkt met een halfcirkelvormige zuilengalerij uit 1789. Die galerij bestaat uit Dorische zuilen. In vroeger tijden brachten beroepsvissers bijna dagelijks verse zalm, fint en tal van andere vissoorten, die toen nog in de Waal gevangen werden, aan wal. Vooral de fint (een klein soort elft) was destijds een veelgevraagde vis. De gevangen vis mocht slechts op één plaats verkocht worden. De vismarkt stond oorspronkelijk aan de andere kant van het plein.
9. Op de Markt staat het standbeeld van Flipje van de Utrechtse kunstenaar Else Ringnalda. Dit beeld werd in 1993 onthuld ter herinnering aan de uit 1885 daterende jamfabriek De Betuwe, die een van de belangrijkste werkgevers in Tiel is geweest. In 1991 was het feest: toen werd het vijftig miljoenste potje jam gevuld. De productie verhuisde in 1993 naar Hero in Breda. Flipje bleef in Tiel: als standbeeld dat elke dag wel gefotografeerd wordt.
10. Ook op de Markt staat een hardstenen pomp met Lodewijk XV-versiering uit 1768. Oorspronkelijk stond er een lantaarn op, die werd verwijderd omdat het toenmalige stadsbestuur dit een minder fraaie decoratie vond. De pompen werden destijds niet alleen voor drinkwater gebruikt, maar ook voor de bestrijding van branden. De onderhoudskosten moesten door de burgers betaald worden via het zogenaamde "pompe gelt".
11. De winkelpromenade in de binnenstad heeft ongeveer 180 winkels, die nagenoeg alle branches vertegenwoordigen. De bestrating van het voetgangersgebied is in 2002 vernieuwd, waardoor het winkelcentrum duidelijk aan aantrekkingskracht heeft gewonnen. Veel winkels zijn na de oorlog gebouwd. De binnenstad werd zwaar beschadigd tijdens de Tweede Wereldoorlog. Diverse winkelpanden zijn nu voorbeelden van fraaie wederopbouw-architectuur.
12. Aan de Oliemolenwal hebben vroeger een of meer oliemolens gestaan. Het is een idyllisch gedeelte in het hart van de stad. Langs de oude stadsgracht leveren, vooral in het voorjaar, de bloeiende heesters en sierbomen een fleurig gezicht op. 't Mooist wandelt men onderlangs de Wal. Onder de Wal bevonden zich vroeger werfkelders en een gangenstelsel. Door de verwoesting van Tiel aan het eind van de tweede wereldoorlog is daar nog nauwelijks iets van terug te vinden.
13. Het vogeleilandje werd in de jaren twintig aan de stad geschonken door de VVV Tiel en Omstreken. Het VVV-bestuur spande zich destijds al in om toeristen naar de stad te halen en zag dit eilandje als een nieuwe toeristische trekpleister.

14. Het Kalverbos is een plantsoen uit de negentiende eeuw. Het eerste grote herenhuis aan het Kalverbos, op nummer 4, is het geboortehuis van generaal Chassé, de bekende militaire commandant, die in 1832 de Citadel van Antwerpen verdedigde tegen een overmacht van de Fransen. Even verderop rechts in het plantsoen staat een borstbeeld van Mr. M. Tydeman, een bekend politicus (1854-1915) van liberale huize, geboren te Tiel. Ook het voormalig Stedelijk Gymnasium, nu een appartementencomplex, ligt aan dit plantsoen. In de gracht staat een beeld van Ad Arma, getiteld Iris.
15. De Sint Dominicuskerk kent een bewogen geschiedenis. Na de Hervorming (1578) kreeg de Protestantse godsdienst in Tiel de overhand. De rooms-katholieken bouwden schuilkkerken. Op de plaats van de huidige Sint Dominicuskerk stond ook zo'n schuilkerk, die op den duur te klein werd en in 1860 vervangen werd door een nieuw gebouw. Op vrijdag 8 juli 1938 sloeg het noodlot toe. Tijdens de H. Mis brak brand uit, waarschijnlijk door onvoorzichtigheid van schilders, die met onderhoud bezig waren. Binnen enkele uren was de hele kerk verwoest. In 1940 kon de kerk al herbouwd worden. Opvallend in het interieur zijn een hangend kruisbeeld en een fraai uit koper gedreven tabernakel, kunstwerken uit de vroegere ateliers van de bekende edelsmeden Jan en Eloy Brom, evenals een aantal hout gesneden beelden van kunstenaars als Albert Meetens en Peter Roovers.
16. Oud Burger Mannen- en Vrouwenhuis, Ambtmanstraat 24, classicistisch gebouw uit 1804. Het gebouw van deze ooit voor de stad zo belangrijke zorginstelling heeft een fraaie voorgevel, met als opvallend detail een driehoekig houten front met een rond zoldervenster, waarin een wereldbol is bevestigd. De voorgevel bestaat uit elf vensterassen. Vijf daarvan springen in het midden enigszins vooruit. Het gebouw deed vele jaren dienst als kantoor. Sinds 2012 heeft dit pand weer een woon-zorg bestemming.
17. Het Ambtmanshuis is in 1525 oorspronkelijk gebouwd als woonhuis voor de ambtman, dijkgraaf en richter van de Neder-Betuwe, Adriaen van Bueren, getrouwd met Anna van Gelre, een onechte dochter van de militante Karel van Gelre. Een latere richter, Frederik Louis baron van Brakel, werd hier in 1761 vermoord door zijn schoonzoon Isaac Steven, baron van Deelen. Het gebouw kwam later in bezit van rijke families, zoals de Reuchlins, die er een kantoor van de Nederlandse Maatschappij voor Brandverzekering vestigden. In 1939 werd het de zetel van het polderdistrict Tielerwaard. De actrice Mary Dresselhuys verbleef in haar jeugd vaak in het Ambtmanshuis, waar haar moeder is geboren. In de hal hangt een portret van de actrice, geschilderd door Adé Peters. Het gebouw is nu eigendom van de gemeente Tiel en behoort vanaf 1996 tot het stadhuiscomplex.
18. Stadhuistuin. Het geheel gerenoveerde en uitgebreide oude stadhuis aan de Ambtmanstraat en het nieuwe stadskantoor aan de Achterweg zijn met elkaar verbonden door een prachtige groenzone, die bestaat uit drie tuinen. Twee van de drie zijn van historische betekenis: de Ambtmanstuin en de tuin van wijlen mevrouw Hoogenboom, zijn beiden ontworpen door de beroemde tuinarchitect K.G. Zocher, de schepper van het Amsterdamse Vondelpark. De derde tuin (de middelste) is nieuw. Het is een creatie van landbouwarchitect Wil Thijsen. Jong groen ontluikt hier naast eeuwenoude bomen. De tuinen hebben ieder hun eigen karakter behouden.
19. De middeleeuwse Sint Caedliakapel behoorde bij het gelijknamige klooster, waarvan niets meer is overgebleven. Het betreft hier een één beukige gotische kapel. In de laatste wereldoorlog werd ook dit gebouw nagenoeg verwoest, maar spoedig nadien in de oorspronkelijke staat gerestaureerd door Monumentenzorg. Het is nu in gebruik bij de Evangelische Lutherse Gemeente.
20. Schouwburg Agnietenhof. Dit gebouw staat op het terrein van het vroegere Sint Agnietenklooster, vandaar de naam. Tiel kreeg in 1969 een eigentijds theater, dat in het begin van de negentiger jaren aan uitbreiding en vernieuwing toe was. Bureau Dam en Partners te Amsterdam werd uitgenodigd hiervoor een plan te maken. In december 2000 kon de nieuwe schouwburg opgeleverd worden. Opvallend is de aangebouwde middenzaal met een glinsterende zinken gevelbekleding. Het lijkt in de verte op een voorgevel van een schip.
21. Het Burgerweeshuis dateert van 1905. Het werd gebouwd ter vervanging van het oude weeshuis aan het Hoogeinde. Het aantal weeskinderen, dat toentertijd in het nieuwe gebouw werd opgenomen, liep door de jaren heen gestaag terug. De eerste jaren waren het er gemiddeld zestig. Later nog maar enkele tientallen. Het gebouw heeft veel luiken, die dicht gingen als de kinderen naar bed gingen. Als instelling bestaat het Burgerweeshuis nog steeds, maar dan alleen nog om een fonds te beheren. Achter het gebouw bevond zich vroeger de stadsmuur.
22. Sint Maartenskerk, gebouwd rond 1440, gerestaureerd in 1964. Het huidige kerkgebouw dateert volgens opgravingen in eerste aanleg uit de achtste eeuw. In 1441 moet hier al een tufstenen toren gebouwd zijn, die pas in 1514 werd voltooid. Men had er dus 83 jaar over gedaan. Kerkgebouw en

toren werden in 1944 - 1945 vanuit Wamel kapotgeschoten door de geallieerden. Van 1957 tot 1964 is men bezig geweest met de restauratie. De toren is met tufsteen bekleed en gebouwd in laatgotische stijl. Het klokkenspel werd in de oorlog door de Duitsers gestolen, maar kwam na veel speurwerk toch weer terecht. Het carillon omvat 48 bronzen klokken, die samen ongeveer veertien ton wegen. De Geâamer, ofwel Sacristie, ligt ten noordoosten van de kerk en was oorspronkelijk aan het koor gebouwd

23. Kloosterpoort en voormalig Stadsarchief. Deze poort is het laatste restje van het in 1443 gestichte Sint Agnietenklooster. Het pand Sint Agnietenstraat 28, waarin tot 2012 het Regionaal Archief Rivierenland was gevestigd, is in 1886 gebouwd als middelbare meisjesschool en staat op de fundering van de oorspronkelijke kapel. De muur tussen het archief en de daarnaast gelegen, gemeentelijke expositieruimte "Het Klooster" is het enige originele restant dat nog van de kapel rest.
24. Joods Monument. Het 19e eeuwse poortje links van het archief was oorspronkelijk de toegang naar de Israëlitische Synagoge. Het op de muur en boven de ingang aangebrachte monument werd in 1996 onthuld en is aangebracht ter herinnering aan de uit Tiel afkomstige, in de Tweede Wereldoorlog omgebrachte Joodse inwoners. In een klein luidsprekertje wordt naast de familienaam de tekst "en dit nooit meer" uitgesproken in alle talen die in Tiel gesproken worden. Het monument is een ontwerp van de kunstenaars Willem den Ouden en Johan Goedhart.
25. Gotisch huis met zijn trapgevel stamt uit de vijftiende eeuw. De gevel is van baksteen in kruisverband. De elf trappen op de top zijn afgedekt met voorgekraagde bakstenen. Het is gebouwd als woonhuis, ooit heeft gildemeester H. Schuler er gewoond. Aan de zijkant van het pand bevindt zich een zestiende-eeuws poortje met een sluitsteen, voorzien van de letters H.S.

DE LINKS

- [Wandelnet](#), de site
- [Betuwepad](#) op Wandelnet.
- Nederlands Kustpad volgens
- [Wikipedia](#)
- [Romeinse Limespad \(LAW16\)](#) van
- Wandelnet
- [Waterliniepad](#) op Wandelnet
- [Klompenspaden](#), de site
- [Groot Rivierenpad](#) via Wandelnet.

